

Fazakas Sándor (szerk.):
A DIGITÁLIS VILÁG ETIKAI ASPEKTUSAI
– összefoglalás –

FAZAKAS SÁNDOR

Originál vagy kópia?

Egyház, társadalom és teológia a digitalizáció világában

E bevezető jellegű tanulmány a digitalizáció hatására megváltozott társadalmi és kulturális keretfeltételeket igyekszik bemutatni, amelyek radikálisan határozzák meg az egyház mai életének, kommunikációjának, társadalmi jelenlétének és a teológiai tudományművelésnek a feltételeit. E változások teológiai reflexiókra várnak. Ehhez három szempontot emelünk ki, reprezentatív jelleggel. (1) A digitalizáció által kiváltott kommunikációs forradalom hasonló helyzet elé állítja az egyházat és az egyház tudományát, a teológiát, mint egykor a könyvnyomtatás a reformáció századában. A hasonlóságok és eltérések számbavétele arra is lehetőséget nyújt, hogy mai kommunikációelméleti ismeretek bevonásával értékeljünk ismert egyház- és teológiatörténeti eseményeket, ugyanakkor rögzítésre kerüljenek olyan szempontok (pl. koncentrált normativitás), amelyek biztosítékot jelentenek a teológiai mondanivaló leegyszerűsítésektől mentes, mégis adekvát közvetítésére. (2) A társadalmi nyilvánosság digitalizáció által kiváltott szerkezetváltozása, a médiatartalmak elérésének és közvetítésének módjában beállt változás nem hagyja érintetlenül a társadalmi együttélés demokratikus kultúrájának alakulását. Ebben a folyamatban a teológiai etika felelős médiafogyasztói ethosz kialakítását látja elengedhetetlennek – a szükséges szabályozásokon túl. (3) A teológiai és digitális antropológia különbségeinek számbavétele pedig arra figyelmeztet, hogy bár a digitális technika kiterjeszti az ember valóságérzékelését, az emberről való (krisztológiaiilag megalapozott) bibliai-keresztyén tanítás radikális különbségeket mutat a digitalizáció és a mesterséges intelligencia által meghirdetett és ideálisnak vélt emberkép természetétől. Végül a teológiai tudományművelésre váró témakörök, feladatok számbavételével és újabb kutatási perspektívákra való utalással zárul az írás.

MOLNÁR-KOVÁCS DOROTTYA

Hitelesség és lelkeszi kommunikáció a digitális korban

Egyház és innováció

A tanulmány három fő részre osztva közelíti meg a lelkeszi kommunikáció hitelességének kérdését a digitális korban. Először a hitelesség összetevőit veszi sorra és vonatkoztatja kifejezetten a lelkeszre. A hiteles kommunikátor többek között szakértője annak, amit mond, nyitott a diszkusszióra, és bizonyította szavahihetőségét, megbízhatóságát. Ezután a prédikációk jellemző kommunikációs jellegzetességeit és hibáit, csapdáit mutatja be egy kismintás, hetven válaszadós adatfelvétel, valamint online elérhető református igehirdetési-közvetítések elemzése alapján. Ezek között van az archaizálás, a szinonimák halmozása, valamint a túlságosan absztrakt, az elvont üzenetet kevés példával illusztráló beszéd. Végül rátér a digitális kor gyülekezeti tagjainak és az egyház megcélzott közönségének kommunikációs és egyházzal kapcsolatos elvárásrendszerére, és arra, milyen lehetőségei

vannak ebben a megváltozott kommunikációs közegben az egyháznak arra, hogy továbbra is hitelesen, de a célközönséget elérve tudja hirdetni az evangéliumot.

FARKAS ZSUZSANNA

Igen? Nem? Vagy?

Keresztyén felelősség döntéseinkben a mesterséges intelligencia korának hajnalán

A tanulmány a keresztyén felelősség kérdését vizsgálja a mesterséges intelligencia (MI) korában, különös tekintettel az etikai döntésekre, ugyanakkor bemutatja, hogy a digitális világ és az algoritmusok miként befolyásolják az emberi döntéshozatalt, példaként hozva a heurisztikák és az olyan torzító mechanizmusok hatásait, mint a horgonyzás és az elérhetőségi torzítás. A tanulmány elemzi továbbá az MI jelenlegi állapotát, működési elveit, valamint erkölcsi korlátait, rámutatva, hogy az intuíció és a belső hang még mindig mélyen meghatározó lehet az etikai kérdésekben, és rávilágít arra, hogy a tudatos algoritmushasználat mellett meg kell őrizni az emberi autonómiát és felelősséget, összekapcsolva a reformáció alapelveivel, miszerint az egyén közvetlen kapcsolatban áll Istennel. Végül jelen írás figyelmeztet a digitális világ veszélyeire, de lehetőségeket is bemutat a keresztyén értékrend megőrzésére és alkalmazására az MI által formált világban.

SFET INGRID

A mesterséges intelligencia oktatásban való használatának etikai megközelítései

Jelen tanulmány bemutatja az MI etikai megközelítéseit az oktatás területén, elsősorban az adminisztratív, oktatási és tanulási folyamatokra összpontosítva, melyek különféle előnyöket kínálnak. Ugyanakkor etikai kihívások is felmerülnek, köztük a GDPR-nak való megfelelés, a személyes adatok biztonsága és a csökkent érzelmi interakció. A pozitív hatások és az etikai aggályok feltérképezésével jelen tanulmány egy szakirodalmi kutatás és a kialakulóban lévő mesterségesintelligencia-politikák elemzése révén vitát folytat a mesterséges intelligencia oktatási rendszerbe való jobb integrálásáról.

KODÁCSY TAMÁS

A mesterséges intelligencia mint *imago hominis*

A mesterséges intelligencia (MI) fejlődése egyre inkább megközelíti az emberi gondolkodás mintázatait, de vajon valóban képes-e elérni az emberi tudatosságot? Ez a tanulmány az MI történeti fejlődését, a neurális hálózatok és a mélytanulás térnyerését vizsgálja, különös tekintettel a Turing-tesztre és az MI tudatosságáról szóló filozófiai és teológiai kérdésekre. A szerző az *imago Dei* és az *imago hominis* fogalmának tükrében elemzi, hogy az ember által alkotott intelligencia milyen mértékben tükrözi az emberi lét lényegét. Az MI-tudatosság kérdését John Searle „kínai szoba” gondolat kísérlete is megvilágítja, rámutatva az MI és az emberi értelem közötti alapvető különbségekre. A tanulmány végkövetkeztetése, hogy bár az MI képes emberi válaszokat generálni és adaptív rendszereket létrehozni, valódi tudatossággal és szubjektív tapasztalattal nem rendelkezik.

KOÓS MÁTYÁS

A jövő kihívása: embernek lenni a mesterséges intelligencia fejlődésének idején

A mesterséges intelligencia térnyerése az elmúlt pár évben hihetetlenül gyors és meredeken felfelé ívelő irányt vett. Ezáltal átfogó társadalmi, kulturális és gazdasági változásokat idézett elő, amelyek alapjaiban határozzák meg napjainkban az ember önmagáról alkotott képét és a valósághoz való viszonyát, de szociális kapcsolatait és társadalmi szerepvállalását sem hagyják érintetlenül. Azonban a robbanásszerű innováció minden pozitív vonása mellett, negatív hozadékokkal is együtt jár, és teológiai reflexiók kiérlelésére sarkall bennünket. A technológiai szingularitás elérésének víziója szerint ugyanis a mesterséges intelligencia egyrészt képes lehet az emberi intelligencia meghaladására és megdöntésére, másrészt pedig a technológia ennyire szignifikáns fejlődése a sokkal hosszabb életet vagy akár a fizikai test halhatatlanságát is lehetővé tehetné. A tanulmány éppen ezekre a jelenségekre válaszul kívánja felmutatni azt a bibliai világ- és emberképet, amely hangsúlyozza a teremtet világmindenség és az emberi élet egyediségét, ugyanakkor nem téveszti szem elől annak korlátozottságát sem. Ebből kifolyólag, a keresztyén hit válasza a technológiai fejlődéssel kapcsolatos aggályokra, vagy éppen az ahhoz fűződő túlzott optimizusra Jézus Krisztusban rejlik, aki testet öltésével és feltámadásával mutatta meg az emberi élet értékét és egyediségét. A Krisztus-követés általi elköteleződés pedig az igazi fejlődést, a transzhumanizmus teológiai alternatíváját jelenti.

BEKE BORÓKA

Digitális eszközök használata az egyházi gyakorlatban

Az egyházi kommunikációt évszázadokon át tekintélyelvű alapállás és egyirányúság jellemezte, és a digitális eszközök használatában is előnyt élveztek a statikus, egyirányú kommunikációs megoldások, pl. hírlevelek, informatív honlapok. A közösségi média terjedésével azonban a személyes kapcsolattartásban is egyre nagyobb szerepet kapott az online tér. A Covid-19 járvány felgyorsította ezt a folyamatot, átmenet és tanulási folyamat nélküli digitalizációra kényszerítve a gyülekezeteket, egyházi szolgáltatókat. Jelen tanulmány két erdélyi református gyülekezet Facebookon megjelenő video-igehirdetéseinek példáján keresztül mutatja be ezt a járvány idején indult, és azóta is tartó digitális szolgálati formát, a tanulási folyamatot, eredményeket, nehézségeket, tanulságokat. A digitális eszközök többé nem csupán kiegészítik az egyház szolgálatát, hanem annak elengedhetetlen és meghatározó részévé váltak.

BALÁZS GERGŐ

Posztmodern gyülekezeti igények és a mesterséges intelligencia

Napjaink rohamos technológiai fejlődésének köszönhetően a mesterséges intelligencia használata által felvetett etikai kérdések az egyházi élet és a teológiai gondolkodás területén is megjelennek. Ezen tanulmány legfőbb célja, hogy feltérképezze a mesterséges intelligencia helyét és szerepét a posztmodern szellem hatása alatt álló egyházban. A tanulmány első része a posztmodern fogalmát, kialakulását, illetve a művészetekre és irodalomra gyakorolt hatását vizsgálja. Ugyanakkor rávilágít a jelenség társadalmi

következményeire is. Ahogy a társadalmi folyamatokra általában, úgy a posztmodernre is igaz, hogy az egyházban is kifejtette hatását. A dolgozat második része azt vizsgálja, hogy miben érhető tetten e hatás, milyen sajátos igényeket támaszt a gyülekezeti tagok részéről. Végül a mesterséges intelligencia meghatározása, illetve az egyházban való jelenléte kerül előtérbe. A tanulmány reflektál e jelenlét előnyeire és hátrányaira, valamint felvet néhány teológiai és etikai kérdést, melyek a továbbgondolást kívánják elindítani az olvasóban.

DEBRECZENI ISTVÁN

Digitalizáció és a jó élet: a metaverzum

A tanulmány a metaverzum fogalmát vizsgálja a társadalmi és vallási élet összefüggésében, különös tekintettel teológiai és etikai kihívásokra. A metaverzum nem csupán szórakozás, hanem egyre inkább a munka, tanulás és társas kapcsolatok színtere is, miközben elmosódnak a fizikai és digitális világ közötti határok. Matthew Ball szerint a metaverzum egy háromdimenziós, valós idejű, folyamatos és interoperábilis virtuális világ, amely olyan technológiákra épül, mint a kiterjesztett valóság és az immerzív élmények. A metaverzum ugyanakkor társadalmi és teológiai kérdéseket is felvet: vajon a virtuális tér elsődleges valósággá válhat-e? Lehetséges-e hiteles vallási élményeket átélni benne? A VRChurch és más példák is mutatják, hogy a vallási közösségek már aktívan jelen vannak a metaverzumban, de hitelességük vitatott. Összegzésképpen megállapítjuk, hogy a metaverzum egyre nagyobb hatást gyakorol az emberi élet különböző területeire, és ez a folyamat komoly teológiai és társadalmi kérdéseket vet fel. Az egyháznak és a teológiának érdemben kell foglalkoznia ezekkel a kihívásokkal. Reflektálni kell arra, hogy milyen mértékben lehet a metaverzum az életünk kiterjesztése, és hol húzódik az a határ, amelyet nem szabad átlépni. A jövő egyik legfontosabb kérdése az lesz, hogy képesek leszünk-e az emberi méltóság, közösség és hit autenticitását megőrizni egy olyan világban, ahol a virtuális és valós határai egyre inkább összemosódnak.

PACZÁRI-PONGOR MELINDA

A mesterséges intelligencia és az ökológia

A tanulmány célja, hogy feltárja a mesterséges intelligencia (MI) lehetőségeit és korlátait az ökológiai krízis kezelésében, megoldásában, valamint ökoteológiai és etikai szempontból vizsgálja annak felelősségteljes használatát. Az ökológiai válság egyik legnagyobb kihívása az, hogy rendkívül összetett és gyors változásokkal jár, amelyeket az emberi intelligencia önmagában már nem képes megfelelően elemezni és kezelni. Ugyanakkor az MI alkalmazásával kapcsolatban számos kihívás is felmerül. A technológia működése jelentős energiafelhasználással jár, a pontatlan adatelemzés, a rendszer biztonságának sérülékenysége, a munkaerőpiac átalakulása további problémát jelentenek. A tanulmány hangsúlyozza, hogy az embernek felelőssége van a teremtett világ megőrzésében, és az MI nem helyettesítheti az emberi döntéshozatalt. A megfelelő szabályozás, a technológiai etika tudatos alkalmazása és a globális együttműködés kulcsfontosságú lehet annak biztosítására, hogy az MI az ökológiai válság kezelésének eszköze legyen, ne pedig újabb környezeti probléma forrása.